

საგადასახადო ცვლილებები, გამოწვევები, რეკომენდაციები

მიხეილ ჩიკვილაძე

ივ. ჯავახიშვილის სახ. თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტის ასოცირებული პროფესორი

საგადასახადო-საბიუჯეტო სისტემის გამართული ფუნქციონირება სახელმწიფოს მდგრადი ფინანსური და ეკონომიკური განვითარების საწინდარია. საქართველოში მიმდინარე ტრანსფორმაციის პროცეს-მა და ევროკავშირთან ინტეგრაციის პოლიტიკამ მნიშვნელოვანი ცვლილებები გამოიწვია საგადასახადო კანონმდებლობაში, აღნიშნული პროცესის მიმდინარეობისას ეკონომიკაში იკვეთება, როგორც დადებითი, ასევე უარყოფითი მოვლენები, რომელთა ანალიზი საშუალებას იძლევა განისაზღვროს მოსალოდნელი შედეგები ხანოკლე და გრძელვადიან პერიოდებში.

საკვანძო სიტყვები: სახელმწიფო და ნაერთი ბიუჯეტი; ტრანსფორმაციის პროცესი; ინტეგრაციის პო-ლიტიკა; მოგების რეინვესტირება; საგადასახადო დეკლარირება; საბიუჯეტო კომპენსაცია; დივიდენდი; რეინვესტირება; ესტონური მოდელი.

თანამედროვე პირობებში სახელმწიფოსა და საზოგადოების მყარი ფინანსური საფუძვლის შექმნა, საგა-დასახადო სისტემის რეფორმების წარმატებულად განხორციელება, ბიუჯეტის დროული და სრული ფორმი-რება შეუძლებელია ისეთი ეფექტიანი საგადასახადო სისტემის გარეშე, რომელიც მოწოდებული იქნება უზ-რუნველყოს სახელმწიფოს ფინანსური ინტერესები და იმავდროულად დაიცვას გადასახადების გადამხდე-ლის უფლებები. საგადასახადო-საბიუჯეტო სისტემის გამართული ფუნქციონირება სახელმწიფოს მდგრადი ფინანსური და ეკონომიკური განვითარების საწინდარია. საქართველოში მიმდინარე ტრანსფორმაციის პრო-ცესმა და ევროკავშირთან ინტეგრაციის პოლიტიკამ მნიშვნელოვანი ცვლილებები გამოიწვია საგადასახადო კანონმდებლობაში, აღნიშნული პროცესის მიმდინარეობისას ეკონომიკაში იკვეთება როგორც დადებითი, ასე-ვე უარყოფითი მოვლენები, რომელთა ანალიზი საშუალებას იძლევა განისაზღვროს მოსალოდნელი შედეგები ხანოკლე და გრძელვადიან პერიოდებში. სტატიაში განსაკუთრებული ადგილი ეთმობა ოპტიმალური საგადა-სახადო-საბიუჯეტო სისტემის შექმნა-განვითარებას და მის როლს, სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის, წარმოების გაფართოების, უმუშევრობის დონის შემცირების და მდგრადი ეკონომიკური გარემოს ჩამოყალი-ბებაში. ამ მხრივ საქართველოს ხელისუფლების მიერ გადადგმულია კონკრეტული ნაბიჯები, კერძოდ, 2017 წლის 1 იანვრიდან საგადასახადო კოდექსში რამდენიმე უმნიშვნელოვანესი ცვლილება განხორციელდა, კერძოდ:

- მიღებული მოგების რეინვესტირების შემთხვევაში ბიზნესი მოგების გადასახადისაგან განთა-ვისუფლდა, ეს შედეგად არ ვრცელდება ზოგიერთი სახის ბიზნესსაქმიანობაზე. შედეგად არ შეეხო კომერციულ ბანკებს, სადაზღვეო და მიკროსაფინანსო ორგანიზაციებს, საკრედიტო კავშირებს, ლომბარდებს, ტოტალიზატორებს და სხვა, ხოლო საფინანსო სექტორი ამ რეჟიმით 2019 წლის იანვრიდან ისარგებლებს.
- გაიზარდა აქციის გადასახადი თამბაქოს პროდუქციასა და ნავთობ პროდუქტებზე.
- აქციის გადასახადი გაიზარდა ასევე ბენზინის ძრავიან მსუბუქ ავტომობილებზე (რაც უფრო ძველია ავტომანქანა, მით უფრო დიდია გადასახადი).
- 40.0 ათ. ლარიდან 100.0 ათას ლარამდე შემოსავლების მქონე ოჯახები, რომელთა მფლობელობაშია ავტომობილი, 2017 წლის ნოემბრიდან ექვემდებარება დეკლარირებას და ქონების გადასახადით დაბეგვრას.
- გაიზარდა სათამაშო ბიზნესის მოსაკრებელი.
- გაცემული სესხის წლიური ეფექტური საპროცენტო განაკვეთი არ უნდა აღემატებოდეს 100%-ს, მათ შორის სესხის ვადის გაგრძელების შემთხვევაში.
- 100 ლარზე მეტი იპოტეკით უზრუნველყოფილი სესხის ყოველთვიური საპროცენტო განაკვეთი არ უნდა აღემატებოდეს კომერციული ბანკების მიერ გაცემული სესხების საბაზრო საპროცენტო განაკვეთების წინა კალენდარული წლის საშუალო არითმეტიკულის 2.5-მაგი ოდენობის მე-12-ედს. ფიზიკურ პირებზე უცხოურ ვალუტაში სესხი მხოლოდ იმ შემთხვევაში გაიცემა, თუ მისი ოდენობა სესხის გაცემისას ოფიციალრი გაცვლითი კურსის მიხედვით 100.0 ათ. ლარს აღემატება.
- სესხის წინსწრებით დაფარვის საკომისიო ან/და პირგასამტეხლო არ უნდა აღემატებოდეს სესხის ნარჩენი ძირითადი თანხის 2%-ს. საქართველოს ტერიტორიაზე ქონების რეალიზაციის ან/და მომსახურების გაწევის შემთავაზების ან/და რეკლამირებისას გარდა ეროვნული ბანკის მიერ დადგენილი გამონაკლისი შემთხვევებისა, ფასი გამოხატული უნდა იქნეს მხოლოდ ლარებში.
- საქართველოს მთავრობის მიერ ინიცირებული კანონ-პროექტის შესაბამისად, 2017 წლის 1 იანვრიდან

დღგ-ით დაბეგვრას დაექვემდებარა საქონლის მიწოდებამდე ან/და მომსახურების გაწევამდე მყიდველისაგან მიღებული ავანსის თანხა, რა დროსაც დღგ-ით დასაბეგრი ოპერაციის თანხას წარმოადგენს, მიღებული ავანსის თანხა დღგ-ს გარეშე, ხოლო დასაბეგრი ოპერაციის განხორციელების დროს ავანსის მიღების მომენტი. აუცილებელია აღინიშნოს, რომ დღგ-ს გადასახადი თავისი ეკონომიკური ბუნებით გამართლებულია, რადგანაც დაბეგვრას ბიზნესის ყველა სტადია ექვემდებარება და ამდენად, საგადასახადო ტვირთი ყველა ამ სტადიაზე ნაწილდება. სწორედ ამით აიხსნება დღგ-ს ასეთი მაღალი ხვედრითი წილი მიმდინარე წლის სახელმწიფო ბიუჯეტში [Papava V., 2015].

- **ცვლილება ავანსების დაბეგვრაში:** 2016 წლის დეკემბრის ბოლოს საქართველოს პარლამენტმა საგადასახადო კოდექსში დაამტკიცა ცვლილება, რომლის მიხედვით დღგ-ით დაბეგვრა დაექვემდებარა საქონლის მიწოდებამდე ან მომსახურების გაწევამდე მყიდველებისაგან ავანსად მიღებული თანხები (ცვლილება არ გავრცელდა მომსახურების რეგულარულად მიწოდებასა და კომუნალურ მომსახურებაზე). შედეგად, მიწოდების მომენტის ნაცვლად, ოპერაციების უდიდესი ნაწილის დაბეგვრის ვადამ გადაინაცვლა და საწარმოებს დღგ-ს გადახდა ავანსის მიღების თვეშივე მოუწიათ, (ცვლილება დაკავშირებულია ევროკავშირთან გაფორმებული ასოცირების ხელშეკრულებით ნაკისრი ვალდებულებების შესრულებასთან). უნდა აღინიშნოს, რომ ანალოგიური წესით მიღებული ავანსები იბეგრება დიდ ბრიტანეთში, დანიაში, პოლონეთში, პორტუგალიასა და სხვა ქვეყნებში, ხოლო ლუქსემბურგი ევროკავშირის ერთადერთი ქვეყანაა, სადაც ასეთი წესი საერთოდ არ მოქმედებს. მეორე მხრივ საგულისხმოა ის, რომ ევროკავშირის კანონმდებლობასთან ჰარმონიზაციის მიზნის გარდა, დღგ-ს გადასახადით ოპერაციების უფრო ადრე დაბეგვრის წესის შემოღება მიზნად ისახავდა მოგების გადასახადის რეფორმის შედეგად შემცირებული საბიუჯეტო შემოსავლების ნაწილობრივ კომპენსაციასაც. გარდა ამისა ბევრ სხვა პოზიტიურ არგუმენტთან ერთად საგადასახადო კანონმდებლობაში ცვლილების ერთ-ერთ მთავარ გაცხადებულ მიზანს სწორედ ზემოხსენებული გრძელვადიანი კონტრაქტების მქონე პირების შემთხვევაში, განსაკუთრებით სამშენებლო ბიზნესის გადასახადების ადმინისტრირების ხარვეზის აღმოფხვრა წარმოადგენს, საგადასახადო ცვლილების მიზეზებად მიჩნეულია აგრეთვე გადამხდელების მიერ გადასახადებისაგან თავის არიდების შესაძლებლობის აღმოფხვრა და სხვა.
- ამასთანავე აღსანიშნავია 2018 წ. 1 ივლისიდან ძალაში შესული ცვლილება მცირე მეწარმეთა დაბეგვრის შესახებ, რომელიც გულისხმობს მცირე მეწარმის სტატუსის მინიჭებას 500.0 ათას ლარამდე ბრუნვის მქონე პირებისათვის, ნაცვლად მანამდე არსებული 100.0 ლარისა და ამასთანავე ბრუნვის გადასახადის დაფიქსირებას 1%-ის ოდენობით, ნაცვლად 5%-ისა, აღნიშნული ცვლილების შესაბამისად, როგორც მოგების გადასახადის შემთხვევაში, კანონის ამოქმედების შემდეგ ზრდის ტენდენცია უნდა ჰქონდეს მცირე მეწარმეებიდან მიღებულ შემოსავლებსაც - საშუალო და გრძელვადიან პერიოდში.
- საკმაოდ სწორი და წინ გადადგმული ნაბიჯია ბოლო სიახლე, რომელიც მთავრობის ზომის შემცირებას ეხება, რაც შესაბამისად შეამცირებს ბიუჯეტის ხარჯებს [9].
- მნიშვნელოვანი ცვლილება მოხდა საქართველოს საგადასახადო კოდექსში მოგების გადასახადის დაბეგვრის მიზნით, კერძოდ (ესტონური მოდელი) 2008 წლის 1 იანვრიდან მიღებული წმინდა მოგებიდან დივიდენდის განაწილება ითვლება მოგების განაწილებად, ხოლო მისი შემდგომი განაწილება აღარ ჩაითვლება მოგების განაწილებად იმ შემთხვევის გარდა, როცა დივიდენდის შემდგომ განაწილებას ახორციელებს ინდივიდუალური საწარმო და საქართველოს საგადასახადო კოდექსის შესაბამისად, მოგების გადასახადისაგან გათავისუფლებული პირები. ცვლილებები ვრცელდება 2017 წლის 1 იანვრიდან წარმოშობილ სამართლებრივ ურთიერთობებზე. ესტონური მოდელის რეფორმის მიზანია ბიზნესის რეინვესტირების წახალისება და ეკონომიკის ზრდა, დაბეგვრის ახალი მოდელი არ მოიცავს: კომერციულ ბანკებს, სადაზღვეო და მიკროსაფინანსო ორგანიზაციებს, საკრედიტო კავშირებს, ლომბარდებს, ტოტალიზატორებს და სხვა. საგულისხმოა ისიც, რომ საქართველოში 2015 წელს დაიწყო მზადება ესტონური მოდელის დასაწერად, რომლის მთავარი მიზანი ეკონომიკის სხვადასხვა მიმართულებებზე დადებითი ეფექტის მოხდენაა, ამ მოდელზე გადასვლამ უნდა დააჩქაროს ეკონომიკის ზრდა, გააუმჯობესოს კომპანიების ხელმისაწვდომობა ფინანსურ რესურსებზე, გაზარდოს ბიზნეს აქტივების ლიკვიდურობა, ბიზნესში არსებული კაპიტალის მოცულობა, გაზარდოს უცხოური ინვესტიციები და გაამართიოს საგადასახადო აღრიცხვა-ადმინისტრირება. ესტონეთში წარმატებით განხორციელებული რეფორმა საქართველოს ეკონომიკის განვითარების ბიძგის მიმცემი უნდა გახდეს.

მოგების გადასახადი ყველა განვითარებულ ქვეყანაში, ისევე როგორც საქართველოში, საბიუჯეტო შემოსავლების მნიშვნელოვანი წყაროა, შესაბამისად ამ საგადასახადო შემოსავლებზე ნაწილობრივ უარის თქმა ქვეყნისათვის მტკივნეული პროცესია, როგორც საერთაშორისო გამოცდილება ცხადყოფს, მიუხედავად იმისა, რომ მოგების გადასახადის შესუსტება იწვევს მოკლევადიან პერიოდში საგადასახადო შემოსავლების შემცირებას, გრძელვადიან პერიოდში ეს ფისკალური პოლიტიკა დიდი ალბათობით, საგადასახადო შემოსავლების ზრდას განაპირობებს. ეს ვარაუდი გამართლდა ესტონეთში, თუმცა, არ უნდა დაგვავიწყდეს, რომ სახელმწიფო ბიუჯეტის საწყის ეტაპზე მოგების გადასახადით გამოწვეული შემცირებული შემოსავლების შევსება არ უნდა

მოხდეს სხვა გადასახადების ხელოვნური გაზრდის გზით, რათა ბიზნესსექტორის ერთი სეგმენტის დაფინანსება არ განხორციელდეს მეორე ნაწილის დაბეგვრის ზრდის ხარჯზე, უმჯობესია დეფიციტი ბიუჯეტის ხარჯვითი ნაწილის შემცირებით დაბალანსდეს, ვიდრე გამკაცრებულმა საგადასახადო პოლიტიკამ გამოიწვიოს შემოსავლების მოკლევადიანი ზრდა. საგადასახადო პოლიტიკის მთავარი ამოცანაა დაბეგვრასთან (გადასახადების დარიცხვასა და ამოღებასთან) დაკავშირებით სახელმწიფოს მიერ გატარებული ღონისძიებების ერთობლიობა იყოს ეფექტიანი [Kopaleishvili T., Chikviladze M., 2011]. არაერთი ქვეყნის გამოცდილება მოწმობს, რომ ზედმეტად ლიბერალური ან ზედმეტად მძიმე საგადასახადო ტვირთის პირობებში ეკონომიკის ფუნქციონირება არაეფექტიანია [Ananiashvili I., Papava V., 2009].

სტატიაში მიმოხილულია 2017 წელს გატარებული საგადასახადო ცვლილებებიც და დადგენილია მიზეზ-შედეგობრიობა საგადასახადო კოდექსში განხორციელებულ ცვლილებებსა და ბიუჯეტში გადასახადებიდან მიღებულ შემოსავლებს შორის. აღნიშნული საგადასახადო ცვლილებების გავლენის შედეგად, 2017 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტის საგადასახადო შემოსავლების შესრულების მაჩვენებლები ასე გამოიყურება:

საქართველოს 2017 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტის საგადასახადო შემოსავლების შესრულების მაჩვენებლები [ათასი ლარი] [15, 16]

ცხრილი 1

დასახელება	გეგმა (ათასი ლარი)	ფაქტობრივი (ათასი ლარი)	+/-	%	გადასახადების წილი %
გადასახადები	8.980.000.0	8.991.307.5	+ 11.307.5	100.1	93.7
საშემოსავლო გადასახადი	2.570.000.0	2.525.970.7	- 44.029.3	98.3	29.8
მოგების გადასახადი	740.000.0	756.555.5	+ 16.555.5	102.2	7.7
დღგ	4.020.000.0	4.122.612.8	+ 102.612.8	102.6	42.4
აქციზი	1.435.000.0	1.450.921.9	+ 15.921.9	101.1	14.8
იმპორტის გადასახადი	65.000.0	71.618.9	+ 6.618.9	110.2	0.73
ქონების გადასახადი					4.4
სხვა გადასახადი	150.000.0	63.627.6	-86.372.4	42.4	1.6

სახელმწიფო ბიუჯეტის ფორმირების მთავარი წყაროა ქვეყანაში შექმნილი მშპ, ამიტომ მის სტრუქტურასა და დინამიკას გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს ბიუჯეტის საშემოსავლო ნაწილის ჩამოყალიბებაში, ამასთან, ბიუჯეტის ხარჯების მიმართულებები და გამოყენების ეფექტიანობა, თავის მხრივ, დიდ გავლენას ახდენს მშპ-ის წარმოებაზე. „ქვეყნის საბიუჯეტო სისტემაში წამყვანი როლი განეკუთვნება სახელმწიფო ბიუჯეტს, რომლის შედგენა და გამოყენება ატარებს მკვეთრად გამოხატულ ბალანსურ ხასიათს“ [Tvalchrelidze A., Silagadze A., Keshelashvili G., Gegia d., 2011]

2017 წლის საბიუჯეტო შემოსავლების გეგმა შეადგენდა 9.489.4 მლნ ლარს, ხოლო 2018 წლის ანალოგიური შემოსავალი დაიგეგმა 10.201.5 მლნ ლარის ოდენობით (750.5 მლნ ლარით მეტი), შემოსავლის ზრდა განპირობებულია გადასახადების მოცულობის ზრდით, შემოსავლების ზრდასთან ერთად იზრდება ხარჯებიც (ხარჯები გაზრდილია 411.0 მლნ ლარით).

საქართველოს 2016-2018 წლების მშპ [Silagadze A., 2010] [8]

ცხრილი 2

	2016 ფაქტობრივი	2017 გეგმა	2018 გეგმა
მშპ-ის რეალური ზრდა (ზრდის ტემპი)	2.8%	4.5%	4.5%
ნომინალური მშპ (მლნ ლარი)	34.028.5	38.042.5	40.457.6
მშპ მოსახლეობის ერთ სულზე (აშშ დოლარი)	10.099.9	10.872.0	11.721.8
ნომინალური მშპ მოსახლეობის ერთ სულზე (აშშ დოლარი)	3.864.6	4.033.5	4.362.5

აქედან გამომდინარე, მშპ-ის მოცულობის ზრდას, სრულიად კანონზომიერად, თან სდევს ბიუჯეტის შემოსავლებისა და ხარჯების მოცულობის ზრდაც და პირიქით. როგორც ბიუჯეტის შემოსავლებისა და ხარჯების, აგრეთვე მშპ-ის მაჩვენებლების ანალიზით ირკვევა, რომ 2018 წლისათვის ფისკალურ-მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები კონსერვატიული მიდგომით არის დაგეგმილი და 2018 წლისათვის მშპ-ის რეალური ზრდა 4.5%, ხოლო მშპ-ის დეფლატორის პროგნოზი 3.5%-ია, საგულისხმოა ისიც, რომ საშუალოვადიან პერიოდში მშპ-ის ზრდა 5.0%-6.0%-ის ფარგლებშია მოსალოდნელი, მშპ-ის დეფლატორი კი 3.0%-ია. მაკროეკონომიკური მაჩვენებლებიდან გამომდინარე, 2018 წლის ნომინალური მშპ-ის მოცულობა 40.6 მლრდ ლარს შეადგენს, ხოლო 2021 წლისათვის პროგნოზირებულია მისი ზრდა 52.1 მლრდ ლარამდე [Chikviladze M., 2018].

საქართველოს კანონით „საქართველოს 2017 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტის შესახებ“ გათვალისწინებული საბიუჯეტო დეფიციტი, (რომელიც გამომდინარეობს GFSM 2001 კლასიფიკაციიდან), მშპ-თან მიმართებით განისაზღვრა 1.3%-ით, ამასთან, გათვალისწინებულია, რომ საერთაშორისო სავალუტო ფონდთან არსებული პროგრამით, ფისკალური ინდიკატორის მოდიფიცირებული დეფიციტი იქნას გამოყენებული, რომელიც GFSM 2001 კლასიფიკაციისგან განსხვავებით, ფინანსური აქტივებით განხორციელებულ ოპერაციებსაც განიხილავს, როგორც დეფიციტის ფორმირების წყაროს. აღნიშნული მეთოდოლოგიის თანახმად, 2018 წლის დეფიციტი მშპ-თან მიმართებით განისაზღვრა 3 %-ის ფარგლებში, ხოლო საშუალოვადიან პერიოდში დეფიციტის 2.5%-მდე შემცირებაა მოსალოდნელი.

ყოველივე აღნიშნულის გათვალისწინებით, საქართველოს საგადასახადო სისტემამ და საგადასახადო პოლიტიკამ, საგადასახადო განაკვეთების ოპტიმიზაციით, ხელი უნდა შეუწყოს ეროვნული ეკონომიკის მაღალი ტემპებით განვითარებას, ახალი სამუშაო ადგილების შექმნას და საგადასახადო ბაზის განვითარებას. საგადასახადო კოდექსში შეტანილ ახალ ცვლილებებს თან უნდა მოჰყვეს ჯერ კიდევ არსებული ხარვეზების აღმოფხვრა, ბიუჯეტის ხარჯების მნიშვნელოვანი შემცირება და არსებული ხარჯების ეფექტიან გამოყენებაზე მკაცრი სახელმწიფოებრივი კონტროლი.

ამჟამად, განსაკუთრებული მნიშვნელობა უნდა მიენიჭოს 2019 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტის პროექტზე მუშაობას. „სახელმწიფო ბიუჯეტი არის ქვეყნის საფინანსო სისტემის ცენტრალური რგოლი, რომელიც წარმოადგენს სახელმწიფო შემოსავლებისა და ხარჯების ნუსხას ფულად ფორმაში“, მასში გაერთიანებულია ურთიერთდაკავშირებული ძირითადი საფინანსო ინსტიტუტები-შემოსავლები, ხარჯები და სახელმწიფო კრედიტი“. [Jibuti A., Kakulia R., Bakhtadze L., 2007] ბიუჯეტის მომზადება კომპლექსური და მრავალსაფეხურიანი პროცესია, მასზეა დამოკიდებული თუ რამდენად შეინარჩუნებს ქვეყანა აღებულ პოლიტიკურ კურსს და მიაღწევს დასახულ მაკროეკონომიკურ მიზნობრივ მაჩვენებლებს.

არ უნდა დაგვავიწყდეს, რომ ქვეყნის ბიუჯეტის ძირითად შემოსავალს გადასახადები წარმოადგენს, მაგრამ მხოლოდ ფისკალური შედეგების მიღწევის მიზნით გადასახადების გაზრდას, ყოველთვის არ მოაქვს დადებითი შედეგები, თუ მხედველობაში არ იქნა მიღებული ეკონომიკის განვითარების რეალური მდგომარეობა, ამისათვის კი საჭიროა საკანონმდებლო და აღმასრულებელმა ორგანოებმა ღრმა ანალიზის საფუძველზე მიიღონ გადაწყვეტილება თანმხვედრი საფინანსო-საგადასახადო პოლიტიკის გატარებისათვის.

ლიტერატურა:

1. ანანიაშვილი ი., პაპავა ვ. გადასახადები, მოთხოვნა და მიწოდება, ლაფერ-კეინზიანური სინთეზი, თბილისი: გამომცემლობა „სიახლე“, 2009, 159 გვ.
2. თვალჭრელიძე ა., სილაგაძე ა., ქეშელაშვილი გ., გეგია დ. საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პროგრამა, თბილისი: გამომცემლობა „ნეკერი“, 2011, 312 გვ.
3. კოპალეიშვილი თ., ჩიკვილაძე მ. გადასახადები და დაბეგვრა, თბილისი, 2011, 338 გვ.
4. პაპავა ვ. რეფორმები, ფსევდო რეფორმები. თბილისი: გამომცემლობა „ინტელექტი“, 2015, 236 გვ.
5. ჯიბუტი ა., კაკულია რ., ბახტაძე ლ. საჯარო ფინანსები, თბილისი, 2007, 416 გვ.
6. Chikviladze, M. (2018). ENG Share in percentage of Taxes in GDP (Comparative Analysis of Post-Soviet Countries), Romania, 2018, Refereed International Journal Ecoforum. Vol. 7. №1.
7. Силагадзе А., Атанелашвили Т. Некоторые Вопросы Экономических Доктрин в Грузии, «Взфей», Москва, 2010, 5 с
8. <http://mof.ge/mshpekonomikurizrda>
9. <http://eugeorgia.info>
10. <http://matsne.gov.ge/Ka/document/view/3288317>
11. <http://mof.ge/images/File/gzamkvlevi/2017/biujetiskanonis-mokalakis-gzamkvlevi-pdf>.
12. <http://www.mof.ge/4554>
13. <http://www.mof.ge/4560>
14. საქართველოს 2017 წლის „სახელმწიფო ბიუჯეტის შესახებ“ საქართველოს კანონი, თავი 2
15. საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს შემოსავლების სამსახური - გადასახადები <http://www.rs.ge/4771>
16. საქართველოს ფინანსთა სამინისტრო - სახელმწიფო ბიუჯეტის შესრულების მაჩვენებლები (2011-2017)

Tax changes, challenges, recommendations

Mikheil Chikviladze

*Associated professor of the Faculty of Economics and Business
Tbilisi State University*

S u m m a r y

The functioning of the tax-budget system is a prerequisite for sustainable financial and economic development of the state. The current transformation process in Georgia and the EU integration policy have made significant changes in tax legislation, in the course of this process, the economy is characterized both positive and negative events, analysis of which gives an opportunity to determine the expected results in short and long term periods.

Key words: *State and Consumer Budget; Transformation process; Integration policy; Reinvestment of profit; Tax Declaration; Budget Compensation; Dividend; Reinvestment; Estonian model.*